

Türkiyə türkcəsi və Azərbaycan dili genealoji baxımdan qohum dillər olub, türk xalqları ailəsinin Oğuz qrupuna daxildir. Bu dillərin etnik qohumluğu, qədim ümumtürk dilinin varisləri olması, qrammatik quruluş və əsas lüğət fondlarının müştərəkliyi bəzən belə yanlış təsəvvür yaradır ki, bu iki dil tamamilə eynidir və hər bir azərbaycanlı müasir türkcəni öyrənməyə ehtiyac duymadan bu dildə sərbəst danışsa, türkcədən dilimizə və əksinə, adekvat şifahi və yazılı tərcümə edə bilər. Bu düşüncə Azərbaycan dilinə münasibətdə Türkiyə türklərinə də hakimdir. Halbuki Türkiyə türkcəsi və Azərbaycan dilinin müasir sinxron vəziyyətinin müqayisəli təhlili göstərir ki, həmin dillər arasında fərqlər var. Bu lüğət həmin fərqlərdən bir qisminin – yalnız ekvivalentlərin izahı üçün nəzərdə tutulub.

Əsgər RƏSULOV,
Filologiya elmləri doktoru, professor

(Əvvəli ötən saylarımızda)

Ö

Öğlə – günorta; Ertesi gün öğləyə qədər nə vaxt keçireceğini bilmədi. Eyni tələffüzlü öylə sözü – Azərbaycan dilində elə.

Ölçək – miqyas, məşab; Yüz binde bir ölçəğində bir harita. İki ölçək buğday.

Önayak – yolgöstərən, təşəbbüs-kar, başçı; Bu işte siz hep önayak oldunuz. Ekrem daha önceden durumu annesine yazmış, bu hayırlı iş için önayak olmalarını istemiş.

Öngörmək – nəzərdə tutmaq, qabaqcadan nəzərə almaq; Sözləşmədə ilk parti malın mart ayında sevkətilməsi öngörülüyor. Bilindiği üzere bu antlaşmalar, Osmanlı Devleti'nin taksimini öngörüyordu.

Ötücü – oxuyan, cəh-cəh vuran (quş); Bahçe duvarına ötücü bir kuş konmuştu ve ötüşü son derece güzeldi.

Ötürmək – 1. ishal olmaq; 2. qarından qaz (yel) çıxarmaq; Dünkü yemekler galiba ona dokunmuştu, ötürüyordu. Azərbaycan dilindəki ötürmək (yola salmaq) – türkcədə keçirmək, yolcu etmək.

Öyle – elə; bax: öğlə (günorta). Ben öyle bir şey demedim.

Öz I – 1. doğma; 2. öz; Öz kardeş – doğma qardaş (bacı); Size öz evladım gibi davranacağım. Yıldırım Bayezid Sultan Mehmet Fatih'in öz oğludur. Bana kendi öz kardeşimden daha yakın arkadaşım var. Azərbaycan dilindəki öz – türkcədə kendi.

Öz II – 1. özək; 2. mahiyyət; 3. məzmun; 4. şirə (ağacda). Ağacın çürüğü özünden olur / Yiğidin iyisi sözünden olur. Özünü bir yerde bırakıp sadece kalıbını gezdirmişti.

Özür – 1. üzr; 2. nöqsan, qüsur, eyb, zədə; 3. üzrlü səbəb; Gözden üzürlü – gözdən əlil, kor, zəlil; Bu evin bazı özürleri var. Özürüm var, uzun yol yürüyəmə. Harp tarihi bu saldırı için hiçbir özür bulamayacaktır.

P

Pabuç – 1. dabansız məst (ayaq-qabı); 2. şap-şap, nələyin, çəkələ; 3. bünövrə dibi; Pabuç bırakmak - qorxmamaq; Altları delinmiş, kat kat pençeli pabuçlarını çıkardı, ağır ağır çıktı merdiveni. Bu tehditlere hiç pabuç bırakmadı.

Paça – 1. mal-qoyun dırnağı; 2. kölləpaça (xaş); İzmir'in köftesi, Konya'nın paçası çok ünlüdür.

Pala – 1. qəmə, korda, qılnc; 2. palaz; Belindəki kisa palasıyla ve omuzunda gritüfeğiyle masanın kenarına oturdu. Kendi ürettiği kocaman sürünün yünlerinden Fadime Nine ne güzel palalar dokumuş.

Palas – 1. otel-lüks; 2. asan, sadə; 3. palaz, kilim; Tanınmaz, anonim bir insane olmanın zevkine vardığımız oteller, palaslar yoktu. Yarıncı derslerin hepsi palas.

Palaz – 1. quş balası, ətcəbəla; 2. kök, dolğun; Sarı yaylam bu yıl da seni yaylayamadım / Ala kar iken palazların avlayamadım.

Panel – açıq diskussiya, müzakirə, yığıncaq, iclas; Akşehir Belediyesi aziz hemşehrisini bir panelle anıyor. Yarıncı panele o katılmıyacak.

Para – pul, qazanc, quruşun qırxda biri; Para bozmaq – pul xırdala(t)maq. Çıkarken elini göğsüne sokup bir kese çıkardı, keseden alabildiği kadar para alıp delikten attı. Azərbaycan dilindəki para – türkcədə pare.

Parazit – 1. radio-televiziya tezliklərindəki əngəllər, ilişklər; 2. parazit; Azərbaycan dilindəki parazit (tüfeyli) – türkcədə əsalak.

Parça – hissə, qisim, parça; Yedek parça – ehtiyat hissə; On parçadan yapılmış bir oda takımı. Azərbaycan dilindəki parça – türkcədə kumaş.

Parlamak – 1. alovlanmaq, alışmaq, od tutmaq; 2. hirsənmək, qəzəblənmək, özündən çıxmaq; Pof diye gaz parladı ve zaten seyrek olan kirpiklerimi ütüledi. Sıcığın etkisinden benzin parladı.

Parmak – 1. düym; 2. barmaq; Bir parmak (pus) çivi – birdüym mış. Parmak çocuk – crıtdan; Serçe parmak – çeçelə barmaq. Değneği iki parmak kısaltmalı.

Parmaklık – məhəccər, dəmir çəpər; Arka bahçedeki parmaklık çürdüdü.

Parti – əyləncə, mərasim; Doğum partisi – ad günü mərasimi; Parti vermek – birinin şərəfinə qəbul mərasimi təşkil etmək. Gülümhan'ın partisinde tanışır gibi olmuştuk.

Partizan – 1. siyasi partiya tərəfdarı (təəssübkeşi, apologeti); 2. partizan; Sen partizanları toplat, seçimler yaklaşıyor.

Pasta – tort; Küçüklüğünden beri her yaşgününde aynı lezzetsiz pastayı yemek zorunda kalıyordum. Azərbaycan dilindəki pasta (diş pastası və s.) – türkcədə macun.

Pat – yastı; Ne de ıslak pat burnundaki mor mor meneviş. Azərbaycan dilindəki pat (şahmatda) – türkcədə pata.

Paylamaq – məzəmmət etmək, danlamaq; Lakırdıya karıştıği için kızı payladılar.

Pazı I – çiyin əzələsi, bazu; Pazılarına pek güvendiği için bu kürek oynatılmayan havada adayı dolaşmaya kalkar.

Pazı II – kündə (xamırda); Bir ekmeçlik pazı kalmıştı.

Pericik – 1. kilid dili; 2. qapı sürgüsü; Kapıyı açmakta zorlandı, kilidi bozulmuş, pericigi takılmıştı.

Pert – dəyərsizləşmə, zərər, ziyan; Pert çıkmak, pert olmak – dəyərsizləşmək, zərər etmək. Taşıt pert olmuş, hurdaya çıkmıştı. Azərbaycan dilindəki pert (olmak) – türkcədə pot kırmak, mahcup (olmak).

Pezevenk – 1. sutenyor, aradı-zəldən; 2. alçaq, əclaf; Herif dümbükün biri, yıllardan beri pezevenklik yapıyor. Azərbaycan dilindəki pəzəvəng – türkcədə kocaman, iriyarı, balaban.

Pinti – xəsis, tamahkar, acgöz; Halacım, daha iyi ya, kitaplar çok hesaplı, – dedi en pinti halasına göz kırparak. Azərbaycan dilindəki pinti – türkcədə çapaçul, özensiz, pasaklı.

Pintileşmek – xəsisləşmək, simic olmaq; Değil kendisinin, ötekisinin parasını bile harcamıyacak kadar pintileşmişti.

Pis – 1. çirk, çirkli, palçıqlı, kirli; 2. murdar, iyrenc, rəzil; Lağım suları pistir. Demin o pis, ukala suratıyla sırta sırta yanıma yaklaştı. Üslub fərfinə diqqət etməli. Azərbaycan dilindəki pis – türkcədə kötü.

Pislemek – 1. ifraz etmək, murdarlamaq (heyvan haqqında). Kedi halıya pislemiş.

Pislik – 1. çirkab, nəcis, murdarlıq; 2. pis adam. Şu kedi pisliğini temizlesinler. Zaten o pislikle benim işim olmaz.

Pişik – pişməcə (istidən və tərləmədən bədəndə əmələ gələn); Üç şişe antibakteriyel pişik losyonu aldı. Azərbaycan dilindəki pişik – türkcədə kedi.

Pişkin – sırtıq, hayasız, utanmaz, abırsız; Hiç istifini bozmayan bir pek pişkin hırsız hâli buldum.

Post – 1. dəri (qoyun dərisi); 2. cild (danışığda); Alkolik Karikatürist, bakanlar kurulunu koyun sürüsü, başbakanı da koyun postu giymiş bir kurt olarak resmettiği siyasi karikatürlerle ün kazanmıştı.

Pul I – 1. dama, nərd və s. daşı; 2. sayba; Pul kırmak – daş vurmaq (döymədə - nərd oyununda); Saatlerdir tavla oynadığı arkadaşları altıyla (düşüşle) Asyanın üç pulunu birden kırdı. Azərbaycan dilindəki pul – türkcədə para.

Pul II – marka, poçt markası; Mektup zarfına pul yapıştırdı.

Pullu – markalı, markalanmış; Pullu çivi – şapkalı mış, mismar. Masanın üzerine pullu bir zarf bırakılmıştı.

Pulluk – kotan; Traktörler geldi de, pulluklar yok.

Pulsuz – markasız; Postacının iletteği zarf pulusuzdu.

Pus – çən, zəif duman, çiskin; Ortalığa ilk pus düşer düşmez dönüş saatini sezmiş gibi köy yönüne geçti ve bekledi.

Put – büt; Onu ben, büsbütün başka bir hayranlıkla âdetə bir puta taparcasına seviyordum.

Püf – püf (üfləmək); Püf noktası – işin canı, məğzi, çətin (əngəlli) tərəfi; işin incəliyi; Bunu yapabilirsin, işin püf noktası ciriti kullanabilmektir.

Pürüz – 1. nahamarlıq, kələ-kötürlük; 2. əngəl, maneə; 3. kəm-kəsir, nöqsan; Yola yeni asfalt döşənmişti, fakat yer pürüzlüydü.

R

Rahat – azad! (hərbi komanda); Yüzbaşı "Hazır ol!" durumunda bekliyen askerlere "Rahat!" komutu verdi.

Rahatsız – naxoş, xəstə, kefsiz, narahat; Rahatsız etmek – mane olmaq, birini narahat etmək, narahatçılıq vermək. Bu koltuk yüksek ve pek rahatsız.

Rahatsızlık – xəstəlik, naxoşluq, narahatlıq; Üç gündən beri devam eden rahatsızlığı yazı yazmasını engelliyecek kadar ilerlemişti.

Rastlantı – təsadüf, təsadüfən, gözlənilmədən. Bir gün Sahaflar Çarşısı'nda amaçsızca dolaşırken rastlantıyla eline bir kitap geçmiş.

Rehber – 1. bələdçi, gid, ekskursiya rəhbəri; 2. məlumat-soraq kitabı; Ben bunları düşünürken rehberim eliyle bir büyük binayı gösterdi. Kitap ebediyete kadar kullanılacak bir rehber olacaktı. Azərbaycan dilindəki rəhbər – türkcədə yönetici, önder, başkan.

Rehberlik – bələdçilik, ekskursiya rəhbərliyi; Şuursuz olarak bir "eczane" kelimesinin rehberliğini arıyordu. Azərbaycan dilindəki rəhbərlik – türkcədə yöneticilik, önderlik, başkanlık.

Reis – 1. kiçik gəmi kapitanı; 2. rəis, sədr, başçı; Reis tayfasına çımayı aç diye bağırıldı.

Resim – 1. fotosəkil; 2. vergi, rüsum; 3. parad, nümayiş; Geçit resmi, yaxud resmi geçit – nümayiş, parad; Resim aldırmaq – şəkil (fotoqraf) çəkdirmək. Duvara yapıştırlan resmine uzun uzun baktı.

Resimci – 1. rəssam, nəqqas; 2. çertyojçu, rəsm müəllimi; 3. fotoqraf; Bugün resimcimiz yok, sinemaya gidelim mi?

Rey – səs (səsvermədə), fikir, münasibət; Parlamentoda itimat reyı almayan her hükümet şüpheşiz istifa etmek zorunda kalacaktır. Azərbaycan dilindəki rəy (resenziya) – türkcədə rapor, tanıtım yazısı.

Reyon – şöbə, bölmə, seksiya (mağazada); Oyuncakları supermarketin çocuk reyonundan alabilirsiniz. Azərbaycan dilindəki rayon – türkcədə il, ilçə.

Röportaj – 1. oçerç; 2. müsahibə; 3. reportaj; Ben vaktiyle hayata İstanbul gazetelerine röportaj yapan bir genç olarak katılmıştım.

Ruh – ətir, esensiya, cövhər; Bazısı ruh koklatır, bazısı alnına sirke sürer, bazısı kollarını, bileklerini ovuşturur.

Davami gələn sayımızda

Yalançı ekvivalentlər lüğəti

